

Patentu īpašuma un brīvas preču kustības kolīzija Eiropas Savienībā

Andris Šķesters

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Juridiskā fakultāte, Latvija*

Ievads. Īpašums ir pilnīgas varas tiesība par lietu, t. i., tiesība valdīt un lietot to, iegūt no tās visus iespējamus labumus, ar to rīkoties un noteiktā kārtā atprasīt to atpakaļ no trešās personas ar īpašuma prasību. Patents nodrošina izņēmuma tiesības tā īpašniekam. Bez patenta īpašnieka atļaujas ir aizliegts trešajām personām piedāvāt patentēto produktu izgatavot, piedāvāt pārdošanai, citādi izplatīt tirgū, lietot, kā arī importēt, eksportēt un glabāt minētajiem nolūkiem. Šāda situācija rada patenta īpašuma un brīvas preču kustības kolīziju Eiropas Savienībā, ja patenta īpašnieks patentēto produktu ir izvietojis tikai vienā no Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darbā ir parādīta patenta īpašuma un brīvas preču kustības kolīzija Eiropas Savienībā, kā arī akcentēts Eiropas Savienības tiesas judikatūrā formulēts princips īpašumtiesību ierobežošanai, kas iezīmē jaunu pieeju tradicionālajiem īpašumtiesību ierobežošanas kritērijiem. Pētījumā ir izmantoti normatīvie akti, kas saistīti ar patenta īpašuma regulējumu, Eiropas Savienības tiesas judikatūra, Norberta Raiha (*Norbert Reich*) un Pola Kreiga (*Paul Craig*) pētījumi. Analīzē ir izmantota vēsturiskā metode, salīdzinošā metode un indukcija. Vēsturiskā metode ir lietota, lai atspoguļotu īpašumtiesību un brīvas preču kustības kolīzijas rašanos Eiropas Savienībā, tās attīstību un pieejas maiņu intelektuālā īpašuma aizsardzībā. Salīdzinošā metode ir lietota, lai salīdzinātu "tradicionālos" īpašumtiesību ierobežošanas kritērijus ar Eiropas Savienības tiesas formulēto tiesību izsmelšanas principu. Indukcija ir lietota, lai, izmantojot judikatūrā un tiesību doktrīnā paustās atziņas, izvirzītu secinājumus par intelektuālā īpašuma ierobežojumu piemērošanas tendencēm.

Rezultāti. Izpētīta brīvas preču kustības ietekme intelektuālā īpašuma ierobežojumu noteikšanai. Prognozētas intelektuālā īpašuma izmantošanas attīstības tendences.

Secinājumi.

1. Formulējot "tiesību izsmelšanas principu", Eiropas Kopienu tiesa intelektuālā īpašuma tiesību un brīvas preču kustības kolīziju ir risinājusi par labu brīvai preču kustībai Eiropas Savienībā.
2. "Tiesību izsmelšanas princips" nav absolūts, jo, lai uz to atsauktos, ir nepieciešams konstatēt, ka patenta īpašnieks ir devis sākotnējo atļauju produkta izvietojumam tirgū. Diskutabls ir jautājums par atļaujas sniegšanu kā gribas izpaušmi un juridisku fikciju. Eiropas Savienības tiesa priekšroku ir devusi juridiskai fikcijai, kas rezultējas tajā, ka patenta īpašnieks nevar norādīt, ka atļauju produkta izvietojumam tirgū ir devis tikai vienā dalībvalstī, nevis Eiropas Savienības iekšējā tirgū.
3. "Tiesību izsmelšanas princips" saasina jautājumu par jurisdikciju, kurā patents ir aizsargāts, jo sekmē paralēlo importu, proti, produktu, kas vienā dalībvalstī ir aizsargāts ar patentu, importē no tās dalībvalsts, kurā produkts nav aizsargāts ar patentu.
4. Patenta īpašuma un Eiropas Savienības iekšējā tirgus brīvas preču kustības kolīzija pastiprina nepieciešamību pēc patenta īpašuma tiesiskā regulējuma unifikācijas.